

МОЛОДІЖНА ЛЕКСИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ЗБАГАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається проблема входження лексичних одиниць молодіжного сленгу до словникового складу загальнонаціональної німецької мови. Автор досліджує передумови конвенціоналізації сленгізмів, власне даний процес та його результати.

Ключові слова: молодіжний сленг, загальнонаціональна мова, лексикалізація, конвенціоналізація, тематичний поділ.

В статье рассматривается проблема вхождения лексических единиц молодежного сленга в словарный состав общенационального немецкого языка. Автор исследует предпосылки конвенционализации сленгизмов, собственно данный процесс и его результаты.

Ключевые слова: молодежный сленг, общенациональный язык, лексикализация, конвенционализация, тематическое деление.

The article deals with the problem of the entry of the lexical units of the youth slang to the common German language. The author investigates the reasons of the conventionalizing of the slangisms, describes the given process itself and its results.

Key words: youth slang, common language, lexicalization, conventionalization, thematic dividing.

Проблема входження лексичних одиниць молодіжного сленгу до словникового складу загальнонаціональної німецької мови визначається природою даного лінгвістичного явища. Молодіжний сленг як елемент загальної системи німецької мови перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими її підсистемами. Одним з найяскравіших і найсуттєвіших доказів такого взаємозв'язку є процес входження первинно молодіжних лексичних одиниць до словникового складу загальнонаціональної німецької мови, виражене активним вживанням даних слів і виразів на рівні побутової комунікації та їх подальшою реєстрацією у стандартизованих лексикографічних джерелах.

Актуальність роботи визначається тенденцією зростання проникнення лексичних одиниць молодіжного сленгу у словниковий склад загальнонаціональної німецької мови.

Метою статті є визначення ролі молодіжного сленгу як джерела поповнення лексики загальнонаціональної німецької мови, опис даного процесу і його результатів.

Завданнями здійсненого дослідження є: встановлення особливостей конвенціоналізації і лексикалізації сленгізмів на основі аналізу праць з даної проблематики; виділення позначених як молодіжні лексичні одиниці у стандартизованих лексикографічних джерелах, визначення їх тематики і способу утворення; перевірка наявності цих слів у словниках молодіжного сленгу як демонстрації їх статусу серед сучасної молоді.

Матеріалом дослідження є позначені як молодіжні лексичні одиниці, відібрані із електронної версії словника “Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache”, а також словників молодіжного сленгу. Специфіка останніх визначається тим, що вони укладені у результаті безпосередніх контактів з адолесцентами. Вважаємо, що такий підхід до вибору матеріалу відобразить відмінності конвенційної і детермінованої соціально-віковими чинниками лексики.

У ході здійсненого дослідження використано ряд методів, зокрема, описовий і метод аналізу – для зображення процесів конвенціоналізації і лексикалізації сленгізмів, індуктивний – для аналізу лексикографічних джерел, зіставний – для порівняння власних результатів з даними інших германістів.

Аналіз лінгвістичної літератури, зокрема, праць Д. Герберга [8; 9], М. Юнга [10], Е. Нойланд [15], А. Лінке [12; 13], Я. Андроутсопулоса [3] та інших свідчить про активізацію досліджень процесів конвенціоналізації і лексикалізації сленгізмів у сучасній германістиці.

Вказані вище дослідники відзначають збільшення впливу молодіжного сленгу на процес формування лексичного складу загальнонаціональної німецької мови на сучасному етапі. Вперше активно використовувати молодіжну лексику у рекламних акціях почали у 1950-х рр., у період популярності рок-н-ролу і пов'язаного з ним буму музичних платівок. Проте не лише тоді, а й у сьогоdnішньому житті реклама і засоби масової інформації відіграють провідну роль у поширенні нових молодіжних слів та виразів, інтенсифікують нові мовні тенденції [21, 86]. Зокрема, Я. Андроутсопулос відзначає, що сучасне “розмовне мовлення поступово наближається до молодіжного – як, зрештою, і все постмодерне суспільство” [2, 11]. На основі досліджень побутового спілкування дослідник робить висновок: “ ... те, що у 1980-х роках вважалося молодіжною лексикою, сьогодні можна зустріти у будь-якому періодичному виданні або у рекламній комунікації, орієнтованій на представників загальнонаціонального німецькомовного середовища” [3, 174].

Вживання замість лексики літературної мови як альтернативних варіантів сленгізмів створюють передумови для переходу останніх на рівень побутової комунікації та зміну їх статусу з специфічно молодіжних на конвенційні.

Стосовно потенційної можливості такого проникнення первинно молодіжних лексичних одиниць на загальнонаціональний

комунікативний рівень К. Ціммерманн стверджує, що їх “входження до загального, не обмеженого віковими рамками, розмовного варіанту німецької мови є не правилом, а специфічним процесом часткових змін молодіжного сленгу, чи навіть винятком” [22, 34]. На його думку, “... мовні інновації поширюються лише до певного рівня. ...Входження у літературну мову означає не просто вихід мовного елемента за рамки своїх первинних контекстів використання та їх розширення, даний процес передбачає вживання мовцем цього елемента у формальних ситуаціях (без дискурсивного або метакомунікативного дистанціювання) і позбавлення його маркера імпліцитно “молодіжного” [22, 34].

За А. Лінке, лексична одиниця молодіжного сленгу може де факто стати елементом розмовного стилю задовго до своєї лексикографічної фіксації і, відповідно зберігати діасистемне маркування. Такі слова і вирази “можуть вважатися лексикалізованими внаслідок частого вживання у засобах масової інформації, незважаючи на їх відсутність у словниках загальнонаціональної мови даного періоду” [13, 66].

Е. Нойланд вважає, що поповнення словникового запасу відбувається за рахунок “окремих, особливо яскравих лексичних і фразеологічних елементів молодіжних стилів спілкування з високим рівнем соціальної дистинктивної цінності” [15, 83]. Вибір таких елементів зумовлений, на думку дослідниці, екстралінгвальними чинниками.

Однак деякі германісти вважають таке трактування не цілком вірним. Так, Я. Андроутсопуолос вказує на закономірності процесів лексикалізації (входження нових лексичних одиниць або нових семем у розмовний варіант мови) і граматикалізації (виникнення або формування афіксів і граматичних конструкцій) первинно молодіжних слів та виразів [3, 176]. При їх аналізі на лексико-семантичному та фразеологічному рівнях автор виходить з позиції відмінності між референтною і експресивною мотивацією інновацій: до сфери загальнонаціонального вживання переходять сленгізми, які задовільняють потреби первинної номінації, а також такі, які виступають додатковими варіантами уже існуючих конвенційних виразів. Референтно необхідні інновації виникають на базі групових сленгів або професійних жаргонів і поширюються як символи технологічних та соціокультурних змін. Так, лексичні одиниці на позначення нових групових і музичних стилів поширюються у загальнонаціональній мові настільки, наскільки позначувані ними субкультурні явища користуються популярністю у широких суспільних колах.

Постійне оновлення лексичної бази сприяє підвищенню рівня експресивності висловлювань, яка також мотивує мовні інновації. Вибір відповідних експресивних мовних засобів визначається ціннісною орієнтацією соціуму та тенденціями її змін. Свідченням цього є входження у лексичний склад загальнонаціональної німецької мови сленгізмів-англіцизмів, які користуються особливою популярністю [3, 176].

Також у процесі конвекціоналізації первинно молодіжних слів і виразів перевага надається лексичним одиницям з яскраво вираженою оцінною конотацією. Виникаючи як відображення молодіжних стереотипів, вони завдяки своїй експресивності набувають поступово загальнонаціонального поширення [11, 282]. Однак “кінцевий пункт еволюції мовного знака і передбачає його вживання без будь-яких контекстуальних обмежень” [14, 834] є для більшості молодіжних лексичних одиниць лише потенційно можливим, практично недосяжним. Причиною цього, на нашу думку, є неможливість цілковитого позбавлення даних слів і виразів емпатичності і експресивності, притаманної спілкуванню у адолесцентному періоді розвитку індивіда. У стандартизованих лексикографічних джерелах вони фіксуються із позначкою “молодіжні”.

У даній статті наведемо результати лексикографічного аналізу Е. Нойланд [15] і Я. Андроутсопулоса [3], присвячених встановлення кількості і визначення тематики слів, позначених як молодіжні у словниках загальнонаціональної німецької мови.

З 19 лексичних одиниць, зафіксованих Е. Нойланд у словниках “Wahrig. Deutsches Wörterbuch” (1986-1991), “Duden. Deutsches Universalwörterbuch” (1989) і “Paul. Deutsches Wörterbuch” (1992) 8 (42%) визначаються дослідницею як оцінки, 7 (37%) – як слова на позначення осіб, 4 (21%) відноситься до решти.

Матеріалом дослідження Я. Андроутсопулоса стали 70 позначених як молодіжні лексичних одиниць різних частин мови у словнику “Duden. Deutsches Universalwörterbuch” (2003), з яких 19 (27%) припадає на оцінки, 18 (26%) – на позначення осіб, 9 (14%) автор пропонує розглядати як слова, які вказують на стан, почуття або сприйняття, і 23 (33%) відноситься до решти.

Такі дані, з огляду на період укладання проаналізованих словників, є, на нашу думку, яскравим свідченням зростання ролі молодіжної лексики за загальнонаціональному рівні використання німецької мови, яке вимагає подальшого дослідження.

З цією метою нами було зафіксовано 98 позначених як молодіжні слів у електронній версії словника “Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache”. Для здійснення аналізу відібрано 95 лексичних одиниць, з них 53 іменника, 18 дієслів і 24 прикметника. Такий вибір обґрунтовуємо домінуванням у досліджуваному матеріалі слів вказаних частин мови. Варто відзначити, що у вищезгаданих працях Е. Нойланд і Я. Андроутсопулоса такий поділ не враховувався.

Нами запропоновано поділ аналізованих лексичних одиниць на 9 тем: особи; оцінка; дозволя; фізична і розумова діяльність; зовнішній вигляд; спілкування; заборонене; стан; інше. Таким чином ми намагалися якомога чіткіше визначити сфери виникнення і первинного функціонування даних слів.

У результаті дослідження встановлено, що найбільше слів – 31 (32,6%) – відносяться до оцінок; на другому місці – 23 (24,2%) – позначення осіб; на третьому – 16 (16,8%) – лексичні одиниці, які входять до теми дозвілля. Ці три теми домінують над усіма іншими і разом становлять 73,6% досліджуваного матеріалу.

Такі дані загалом співпадають з результатами досліджень Е. Нойланд і Я. Андроутсопулоса, враховуючи узагальненість тематичного поділу у останніх.

При аналізі способів утворення зафіксованих у стандартизованих лексикографічних джерелах сленгізмів встановлено переважання семантичних похідних від конвенційних лексичних одиниць – 40 слів (42,1%), друге місце посідають деривати, утворені, переважно, шляхом суфіксації – 26 слів (27,4%). На основі цього можна вважати, що найбільшим потенціалом до конвенціоналізації і лексикалізації володіють слова, наявні у загальнонаціональній німецькій мові у інших значеннях при збереженні структурної ідентичності. Тенденція до зростання популярності запозичень, вказана вище Я. Андроутсопулосом, виражена у наявності 11 таких слів (11,6%).

Нарешті, останнім етапом нашого дослідження було встановлення статусу і актуальності аналізованих лексичних одиниць серед молоді як безпосереднього користувача аналізованого словникового запасу. Для цього перевірено їх наявність у сучасних словниках молодіжного сленгу.

У процесі роботи серед позначених як молодіжні у електронній версії словника “Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache” виділено три групи слів: слова, які є також у словниках молодіжного сленгу; слова, які є похідними від зафіксованих у словниках молодіжного сленгу лексичних одиниць; слова, не зафіксовані у словниках молодіжного сленгу.

Кількість слів першої групи склала 48 (50,5%), другої – 14 (14,7%), третьої – 33 (34,8%). Такі результати, свідчать, на нашу думку, про динаміку змін молодіжного сленгу загалом і актуальність його окремих одиниць зокрема.

Результати здійсненого дослідження стосовно колоквалізації молодіжних сленгізмів дають підставу для здійснення наступних висновків.

Далеко не всі молодіжні сленгізми долають рамки внутрішньогрупової та обумовленої віком чи субкультурними зв'язками комунікації. Найбільшим потенціалом конвенціоналізації і лексикалізації володіють семантично переосмислені одиниці загальнонаціональної мови. Отже, при переході первинно молодіжних сленгізмів на рівень загальнонімецької комунікації враховується прагматичний аспект їх вживання. Серед позначених у стандартизованих лексикографічних джерелах як молодіжні слів переважають оцінки і позначення осіб. У

контексті інтернаціоналізації молодіжних субкультур виникає тенденція до конвенціоналізації і лексикалізації сленгізмів-англіцизмів.

Важливу роль у процесі конвенціоналізації молодіжних сленгізмів відіграють соціальні та вікові чинники, які визначають тематику даних лексичних одиниць.

Дані, отримані внаслідок здійсненого дослідження, створюють передумови для ефективнішого опису молодіжного сленгу як складового компонента загальної системи німецької мови та є зразком для перспективних досліджень взаємодії з її іншими підсистемами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Михайлова Н. Молодежный язык Германии [Електронний ресурс] / Н. Михайлова, Д. Кипнис, А. Кипнис. – http://www.imwerden.de/pdf/deutsche_jugendsprache.pdf

2. Androutsopoulos J. K. Deutsche Jugendsprache. Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen. / J. K. Androutsopoulos. – Frankfurt am Main, New York : Peter Lang, 1998. – 684 S.

3. Androutsopoulos J. K. Und jetzt gehe ich chillen: Jugend- und Szenesprachen als lexikalische Erneuerungsquellen des Standards / J. K. Androutsopoulos // L. Eichinger, W. Kallmeyer. Standardvarianten. Wie viel Variation verträgt die deutsche Sprache. – Berlin, New York : de Gruyter, 2005. – S. 171-206.

4. Duden – Das große Wörterbuch der deutschen Sprache (10 Bände) [Електронний ресурс]. – Mannheim: Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus, 2005. – Системні вимоги : Windows 98 / Me / 2000 / XP; PC-Bibliothek v400. – назва з титул. екрану.

5. Ehmann H. Affengeil : ein Lexikon der Jugendsprache / H. Ehmann. – [origin. Ausg. 4, durchges. Aufl.]. – München : C.H.Beck, 1996. – 156 S.

6. Ehmann H. Oberaffengeil : neues Lexikon der Jugendsprache / H. Ehmann. – München : C.H.Beck, 2001. – 160 S.

7. Ehmann H. Endgeil – Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache / H. Ehmann. – [1. Aufl.]. – München : C.H.Beck, 2005. – 178 S.

8. Herberg D. Neologismen der Neunzigerjahre / D. Herberg // G. Stickel. Neues und Fremdes im deutschen Wortschatz. Aktueller lexikalischer Wandel. – Berlin, New York : de Gruyter, 2001. – S. 89-104.

9. Herberg D. Der lange Weg zur Stichwortliste. Aspekte der Sticheortselektion für ein allgemeinsprachliches Neologismenwörterbuch / D. Herberg // U. Ha-Zumkehr, W. Kallmeyer, G. Zifonun. Ansichten der deutschen Sprache. – Tübingen : Gunter Narr, 2002. – S. 237-250.

10. Jung M. Öffentlichkeit und Sprachwandel : zur Geschichte des Diskurses über die Atomenergie / M. Jung. – Opladen : Westdeutscher Verlag, 1994. – 215 S.

11. Kunkehl-Razum K. Jugendsprache im Duden-Universalwörterbuch / K. Kunkehl-Razum // E. Neuland. Jugensprachen – Spiegel der Zeit :

internationale Fachkonferenz 2001 an der Bergischen Universität Wuppertal. – Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien : Peter Lang, 2003. – S. 277-284.

12. Linke A. Informalisierung? Ent-Distanzierung? Familiarisierung? Sprach-(gebrauchs)wandel als Indikator soziokultureller Entwicklungen / A. Linke // Der Deutschunterricht. – 2000. – №3. – S. 66-77.

13. Linke A. Spaß haben. Ein Zeitgefühl / A. Linke // J. K. Androutsopoulos, E. Ziegler. „Standardfragen“ : Soziolinguistische Perspektiven auf Sprachgeschichte, Sprachkontakt und Sprachvariation. – Frankfurt am Main, 2003. – S. 63-79.

14. Mattheier K. Allgemeine Aspekte einer Theorie des Sprachwandels / K. Mattheier // W. Besch u.a. Sprachgeschichte. – [2. Aufl.]. – Berlin, New York : de Gruyter, 1998. – 1. Teilbd. – S. 824-836.

15. Neuland E. Jugendsprache und Standardsprache. Zum Wechselverhältnis von Stilwandel und Sprachwandel / E. Neuland // Zeitschrift für Germanistik, Neue Folge. – Bern, Berlin u.a : Peter Lang, 1994. – №1. – S. 78-98.

16. PONS Wörterbuch der Jugendsprache 2003. – Stuttgart : Klett, 2003. – 128 S.

17. PONS Wörterbuch der Jugendsprache 2005. – Stuttgart : Klett, 2005. – 128 S.

18. PONS Wörterbuch der Jugendsprache 2006. – Stuttgart : Klett, 2005. – 124 S.

19. PONS Wörterbuch der Jugendsprache 2007. – Stuttgart : Klett, 2006. – 144 S.

20. PONS Wörterbuch der Jugendsprache 2008. Sammelband seit 2001. Von Schülerinnen und Schülern aus ganz Deutschland. – Stuttgart : Klett, 2008. – 288 S.

21. Thornton S. Club Cultures, Music, Media and Subcultural Capital. / S. Thornton. – Cambridge : Polity Press, 1995. – 180 S.

22. Zimmermann K. Jugendsprache, Generationenidentität und Sprachwandel / K. Zimmermann // E. Neuland. Jugensprachen – Spiegel der Zeit : internationale Fachkonferenz 2001 an der Bergischen Universität Wuppertal. – Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien : Peter Lang, 2003. – S. 27-42.